

Joanna Roszak, Scenariusze zajęć – edukacja dla pokoju [materiał chroniony prawem autorskim; autorka zezwala na wyświetlanie i użytkowanie podczas zajęć, nie na kopiowanie].

Warsztat I

Dla wszystkich starczy miejsca

Patrzą na nas dzieci.

Ostatnie słowa apelu pisarzy w sprawie przyjmowania uchodźców,

<http://kulturaliberalna.pl/2015/09/29/apel-autorow-ksiazek-dla-dzieci-ws-uchodzcow/>

Cele warsztatu:

- konfrontuje dzieci z tematem uchodźczym,
- bazuje na pozytywnych emocjach, jak współczucie, chęć dzielenia się,
- rozwija umiejętność czytania i słuchania,
- inspiruje do twórczych poszukiwań i pięknego życia,
- wzmacnia motywację do działań na rzecz własnego rozwoju i dobra świata,
- buduje wrażliwość kulturową,
- integruje zespół klasowy,
- uczy rozmowy o konfliktach i wojnach,
- szerzy ideę pokoju.

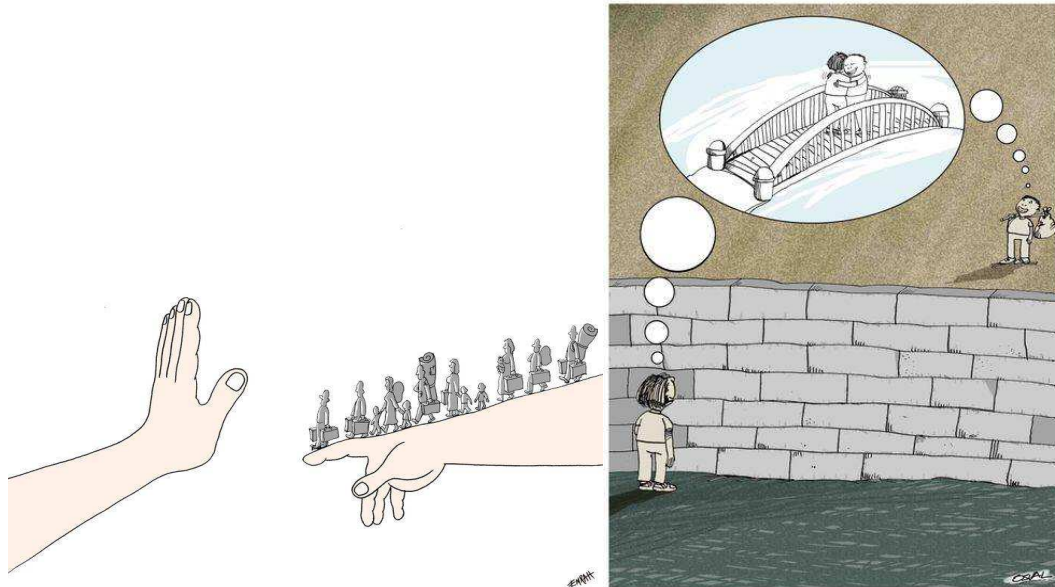
Tytuł warsztatu został zainspirowany wierszem Edwarda Stachury. Nauczyciel/nauczycielka języka polskiego lub prowadzący/prowadząca lekcję wychowawczą może zacząć od jego lektury:

Chodź, człowieku, coś ci powiem;
Chodźcie wszystkie stany:
Kolorowi, biali, czarni,
Chodźcie zwłaszcza wy, ludkowie!
Przez na oścież bramy.

Dla wszystkich starczy miejsca
Pod wielkim dachem nieba,
Rozsiądźcie się na drogach, na łąkach,
na rozłogach...!
Na polach, błoniach i wygonach
W blasku słońca, w cieniu chmur!
Rozsiądźcie się na niżu...!
Rozsiądźcie się na wyżu...!
Rozsiądźcie się na płaskowyżu
W blasku słońca, w cieniu chmur...!

Dla wszystkich starczy miejsca
Pod wielkim dachem nieba.
Na ziemi, którą ja i ty też
Zamieniliśmy w morze łez!
Na ziemi, którą ja i ty też
Zamieniliśmy w morze łez!

Joanna Roszak, Scenariusze zajęć – edukacja dla pokoju [materiał chroniony prawem autorskim; autorka zezwala na wyświetlanie i użytkowanie podczas zajęć, nie na kopiowanie].

Emrah Arıkan, *Immigration*

Oswaldo Gutierrez Gomez, bez tytułu

Przebieg warsztatu/lekcji:

1. Z poniższej listy wybierz książkę związaną z tematem uchodźczym i przeczytaj ją z dziećmi. W spisie znajdziesz i historie wymyślone, i inspirowane prawdziwymi wydarzeniami, jak w przypadku utworu Ewy Nowak, która oparła fabułę *Kota, który zgubił dom* na wypadkach z 2015 roku: los uchodźców ukazała przez pryzmat irackiej rodziny: matki, jej pięciorga dzieci i ich kota Kunkusha.

Wybrane książki przeznaczone dla młodszych dzieci, poświęcone wątkowi uchodźczemu:

- Barbara Gawryluk, *Teraz tu jest nasz dom*
  - David McKee, *Elmer i hipopotamy*
  - Jarosław Mikołajewski, *Wędrownka Nabu*
  - Ewa Nowak, *Kot, który zgubił dom*
  - Renata Piątkowska, *Hebanowe serce*
  - Francesca Sanna, *Podróż*
  - Vanessa Simon-Catelin, Francois Soutif, *Jak dwie krople wody*
  - Rafał Witek, *Chłopiec z Lampedusy*
2. Zobacz z dziećmi przedstawione wyżej obrazki (Emrah Arıkan, Oswaldo Gutierrez Gomez). Co czują, gdy na nie patrzą? Wprawmy obrazki w ruch. Jak może potoczyć się akcja?
  3. Na pierwszym z nich ludzie mogą spaść albo może pojawić się trzecia dłoń, która ich złapie, uratuje i przeniesie do (nowego) domu. Być może ręka, która zakazuje pomocy, przechyli się i jednak stworzy most – nie sugeruj dzieciom żadnego rozwiązania. Opowiedz najpierw, że czasem dzieje się tak, że ludzie tracą swój dom,

Joanna Roszak, Scenariusze zajęć – edukacja dla pokoju [materiał chroniony prawem autorskim; autorka zezwala na wyświetlanie i użytkowanie podczas zajęć, nie na kopiowanie].

bo tam, gdzie żyją, wybucha wojna albo wydarza się katastrofa, np. powódź, i wtedy potrzebują pomocy od innych, zupełnie obcych ludzi.

4. Co dzieci czują, patrząc na drugi obrazek? O czym marzą dzieci na nim pokazane? Jak sądzicie, dlaczego dzieci te oddziela mur? Jak można by im pomóc?
5. Przeczytaj z dziećmi wybraną książkę z powyższej listy, np. Davida McKee *Elmer i hipopotamy*.
6. Po lekturze animuj rozmowę:
  - dlaczego hipopotamy szukały pomocy u słoń?,
  - czy wszystkie słonie chciały udzielić pomocy?, dlaczego powiedziały: „Tutaj nie ma miejsca dla wszystkich”?,
  - co kierowało Elmerem, gdy przekonywał inne słonie, by pomogły hipopotamom?,
  - „Wyobraźcie sobie, że nasza rzeka wyschła” – tak Elmer przekonywał inne słonie do pomocy; jak Was ktoś zachęcił kiedyś do pomocy?,
  - jak Elmer nauczył inne słonie gościnności?,
  - czego nauczyły się słonie z tej przygody?,
  - dlaczego słonie pomogły hipopotamom odzyskać ich rzekę?
7. Inspirując się słowami z wiersza Edwarda Stachury, narysujcie wspólnie dom, którego dachem jest niebo.

Joanna Roszak, Scenariusze zajęć – edukacja dla pokoju [materiał chroniony prawem autorskim; autorka zezwala na wyświetlanie i użytkowanie podczas zajęć, nie na kopiowanie].

Warsztat II

Czego nie widać?

Cele warsztatu:

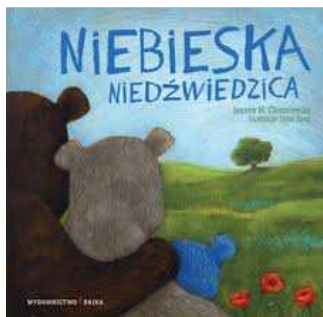
- pokazuje, skąd się biorą uprzedzenia,
- uświadamia, jak niebezpieczne są uprzedzenia,
- uświadamia cierpienie przeżywane przez grupy wykluczane,
- ukazuje młodzieży, jak działa stereotyp,
- promuje zachowania nieuprzedzeniowe,
- buduje wrażliwość kulturową,
- uczy akceptować różnorodność i postrzegać ją jako wartość,
- rozwija umiejętność twórczego myślenia,
- inspiruje do poszukiwań,
- pozwala uczestniczkom i uczestnikom na wykształcenie współodczuwania,
- pozwala na zorientowanie się w barierach, jakie w codziennych sytuacjach stawiane zostają przez grupy większościowe przedstawicielom i przedstawicielkom grup mniejszościowych,
- wzmacnia motywację do działań na rzecz własnego rozwoju i dobra świata,
- buduje wrażliwość społeczną i postawy obywatelskie,
- szerzy ideę pokoju.

By przygotować się do tego warsztatu, możesz zobaczyć wybrane fragmenty dokumentu *Niebieskoocy* (warto zaprezentować je klasom gimnazjalnym i licealnym). W dzień po zabójstwie Martina Luthera Kinga, w kwietniu 1968 roku, występująca w nim Jane Elliott postanowiła ukazać mechanizmy rasizmu (a właściwie wszelkich dyskryminacji) i podzielić ludzi ze względu na kolor oczu.

Demonstrowała najpierw dzieciom w prowadzonej przez nią klasie, później dorosłym podczas warsztatów, jak czują się czarnoskórzy w ich wspólnym kraju.

Podzieliła dzieci, przyjmując za kryterium kolor oczu i jedną z grup uczyniła uprzywilejowaną, a drugą dyskryminowaną. Dzieci z grupy dyskryminowanej nie mogły pić wody ze wspólnego kranu, bawić się z dziećmi z grupy uprzywilejowanej oraz musiały nosić stygmatyzujące kołnierze. Nie upłynęło wiele czasu, nim zaczęły słyszeć przezwiska: „niebieskoocy”.

Joanna Roszak, Scenariusze zajęć – edukacja dla pokoju [materiał chroniony prawem autorskim; autorka zezwala na wyświetlanie i użytkowanie podczas zajęć, nie na kopiowanie].

Przeczytaj z dziećmi książkę Joanny M. Chmielewskiej, *Niebieska Niedźwiedzica* (ilustracje: Joan Jung, Wydawnictwo Bajka, Warszawa 2012) lub jej fragmenty:

Po narodzinach niedźwiedzicy do jej rodziców, zgodnie z tradycją, przychodzi król niedźwiedź:

„– Ależ on jest niebieski! – zawołał na widok małego łąpka wystającego z zawiniątka.
– Ona. To niedźwiedziczka – powiedziała z dumą mama, przyciskając dziecko do piersi. – Błękitna jak niebo, lazururowa jak morze, szafirowa jak klejnot, chabrowa jak kwiaty na łące, niebieska jak...
– Nie przyszedłem tu oglądać nieba, morza, klejnotów ani chabrow, tylko niedźwiedzica! – wykrzyknął zirytowany Król. – Niedźwiedzica! A niedźwiedzie mogą być brązowe, czarne, białe albo szare. Niebieskich niedźwiedzi nie ma!”

„[...] Gdyby Król Niedźwiedzi miał na nosie cudowne okulary, które dostał – podobnie jak jego ojciec, dziad i pradziad – w dniu koronacji, zobaczyłby, jak jego słowa spadają na ziemię, a potem toczą się daleko, daleko w świat, zostawiając wypalone w trawie ślady”.

„[...] Sąsiadka Rozalinda zajrzała do kołyski. – Ojej! Naprawdę! Cała niebieska! Łapki, uszy, brzuszek i nawet ogonek! Biedne, biedne maleństwo... Co by tu zrobić? – Zamilkła na chwilę, a trzeba przyznać, że milczała bardzo, bardzo rzadko. – A może... może by tak przefarbować jej futerko?
– Co?! Jak to «przefarbować futerko»?! – Tata Niedźwiedź aż podskoczył z wrażenia”.

„– Jaka ona cudna! – zachwycił się Tata Niedźwiedź, patrząc na goniącą motyle córeczkę, która biegła tak lekko, że niemalże unosiła się nad ziemią, a jej błyszczące futerko mieniło się w słońcu wszystkimi odcieniami niebieskości.

– Cudna – zgadzała się z nim Mama Niedźwiedzica.

Niestety, inne niedźwiedzie nie podzielały ich zachwyty. Król przestał zapraszać rodziców Azul do pałacu [...]”.

„Cudownie, że na Malinowej polanie odbędą się dziś zawody sportowe. Azul pobiegła tam jak na skrzydłach. Na drzewie na skraju polany zobaczyła ogromny napis: REGULAMIN ZAWODÓW.

Dziwne – pomyślała – do tej pory nie były potrzebne żadne regulaminy, wszyscy przecież znają zasady. Zaciekawiona zaczęła czytać.

Po pierwsze, w zawodach mogą brać udział tylko niedźwiedzie. „Po co to pisać – zastanawiała się Azul – przecież wiadomo, że to są zawody dla młodzieży”. I czytała dalej: *Po drugie, prawdziwe niedźwiedzie, to znaczą czarne, białe, szare i brązowe”.*

„Spakowali się i wyprowadzili tam, gdzie mieszkaly żółte krokodyle, pasiaste hipopotamy, bezogoniaste lwy i mnóstwo różnych niezwykłych stworzeń. Każdy mógł tam zamieszkać, no, może prawie każdy, bo dziki o wielkich kłach musiały odejść. Jednak wcale nie dlatego, że miały wielkie kły, ale dlatego, że zaczepiały mniejsze zwierzęta i zabierały im pożywienie. Błękitne futerko Azul nie wzbudzało tu sensacji, lecz zachwyty”.

Joanna Roszak, Scenariusze zajęć – edukacja dla pokoju [materiał chroniony prawem autorskim; autorka zezwala na wyświetlanie i użytkowanie podczas zajęć, nie na kopiowanie].

Czym niedźwiedzica Azul różni się od innych niedźwiedzi?

Czy jest szczęśliwa dlatego, że się wyróżnia?

Czy niedźwiedzica jest pogodzona ze swoim wyglądem?

Dlaczego nikt nie chce się z nią bawić?

Jak inne niedźwiedzie przezywają Azul?

Jak może się ona czuć, gdy nazywają ją „dziwadłem”?

Jak czuje się Azul po zamieszkaniu w krainie z żółtymi krokodylami, pasiastymi hipopotamami i bezogoniastymi lwami?

Czy potrafisz wyjaśnić znaczenie słów: getto, rasizm i apartheid? Wyjaśnij je i zastosuj do interpretacji książki.

Warianty dalszego ciągu warsztatu/lekcji:

1. W klasie licealnej warto połączyć ten warsztat z omówieniem prozy poetyckiej Zbigniewa Herberta, *Historia Minotaura*

W nie odczytanym jeszcze piśmie linearnym A opowiedziano prawdziwą historię księcia Minotaura. Był on – wbrew późniejszym plotkom – autentycznym synem króla Minosa i Parsifae. Chłopak urodził się zdrowy, lecz z nienormalnie dużą głową – co wróżbiarze poczytywali jako znak przyszłej mądrości. W istocie Minotaur rósł w lata swoje jako silny, nieco melancholijny – matolek. Król postanowił oddać go do stanu kapłańskiego. Ale kapłani tłumaczyli, że nie mogą przyjąć nienormalnego księcia, bo to mogłoby obniżyć już i tak nadszarpnięty, przez odkrycie koła – autorytet religii.

Sprowadził tedy Minos modnego w Grecji inżyniera Dedala – twórcę głośnego kierunku architektury pedagogicznej. Tak powstał labirynt. Przez system korytarzy, od najprostszego do coraz bardziej skomplikowanych, różnicą poziomów i schody abstrakcji miał wdrażać księcia Minotaura w zasady poprawnego myślenia. Snuł się tedy nieszczęsny książę popychany przez preceptorów korytarzami indukcji i dedukcji, nieprzytomnym okiem patrzył na pogładowe freski. Nic z tego nie rozumiał.

Wyczerpawszy wszystkie środki, król Minos postanowił pozbyć się zakatły rodu. Sprowadził (także z Grecji, która słynęła ze zdolnych ludzi) zręcznego Tezeusza. I Tezeusz zabił Minotaura. W tym punkcie mit i historia są ze sobą zgodne.

Przez labirynt – niepotrzebny już elementarz – wraca Tezeusz niosąc wielką, krwawą głowę Minotaura o wytrzeszczonych oczach, w których po raz pierwszy kielkować zaczęła mądrość – jaką zwykło zsyłać doświadczenie.

2. Poproś uczestniczki i uczestników lekcji/warsztatu o stworzenie własnej opowieści o zwierzaku innym od jego rodziny,
3. Poproś 5 chętnych chłopców i 5 chętnych dziewczynek, by – w takiej kolejności – pokazali, co oznacza „robić coś jak dziewczyna” – biegać jak dziewczyna, rzucać jak dziewczyna, płakać jak dziewczyna.

Po wykonaniu tego ćwiczenia zainicjuj rozmowę, a następnie pokaż pierwsze minuty filmokampanii Always:

Joanna Roszak, Scenariusze zajęć – edukacja dla pokoju [materiał chroniony prawem autorskim; autorka zezwala na wyświetlanie i użytkowanie podczas zajęć, nie na kopiowanie].

<https://www.youtube.com/watch?v=m8jiLXEC39E>

Od kiedy „robić coś jak dziewczyna” znaczy „robić to źle, koślawie”? – jak powinniśmy się zachować, gdy ktoś używa sformułowania „jedziesz jak baba”, „płaczesz jak dziewczyna”?

4. Wprowadź pojęcie stereotypu (myśl, zawierająca uproszczone przeświadczenie dotyczące różnych zjawisk, w tym innych grup społecznych, generalizacja, schemat negatywny, neutralny lub pozytywny).

Jako wariant ciągu dalszego lub osobny warsztat można przeprowadzić ćwiczenie „Nasza idealna kraina”

1. Poproś uczestników i uczestniczki o zamknięcie oczu. Niech sobie wyobrażą, że wraz z grupą 30 osób w magiczny sposób trafili i trafiły do nieznannej krainy. Ponieważ nie mają jak się z niej wydostać, muszą tam założyć nowy kraj, którego mieszkańcy i mieszkanki nade wszystko cenią pokój i szanują różnorodność, kraj, w którym niebieska niedźwiedzica nie czułaby się obco.
2. Możesz podzielić dzieci na grupy, każdej z nich dać płachtę szarego papieru i poprosić, by na niej:
  - napisały, jak nazwą swoją krainę?,
  - zaprojektowały jej flagę,
  - opracowały jej konstytucję? (wyjaśnij dzieciom, jaka jest rola konstytucji w społeczeństwach demokratycznych i obywatelskich); poproś, by przedyskutowały, jakie prawa będą w niej najważniejsze, poproś o ich spisanie i o to, by nie zawierały słowa „nie” (np. zamiast: „nikt nikogo nie przeżywa” – „wszyscy odnoszą się do siebie z szacunkiem”).
3. Po wykonaniu ćwiczenia grupy prezentują swoje prace, prowadzący/prowadząca podsumowuje zadanie.